

Mediterrán és Balkán Fórum

KELET-MEDITERRÁN ÉS BALKÁN TANULMÁNYOK KÖZPONTJA

II. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

Köszöntő

2008. május 30.

KEDVES OLVASÓ!

A PTE Kelet-Mediterrán és Balkán Tanulmányok Központja (KMBTK) által útjára indított Mediterrán és Balkán Fórum a Balkán, a Kelet-Mediterráneum és a Közel-Kelet térségét érintő kutatások eredményeit közli. Az elektronikus formával célunk az, hogy a témában érdekelteket és érdeklődőket gyorsabban tájékoztassuk a friss háttérelmzésekkel.

A Mediterráneum és Balkán rovatokban tudományos elemzések közlésére vállalkozunk, a Mozaik címszó alatt ismeretterjesztő, kulturális jellegű írásoknak adunk helyet.

A Mediterrán és Balkán Fórum lehetőséget biztosít minden tudományos igényességgel elkészített, a térséget érintő munka közlésére. A tanulmányok magyar, ill. angol nyelvűek lehetnek, terjedelmük a 20 000 karaktert (képekkel, térképekkel, ábrákkal) nem haladhatja meg. A szakmai folyóirat csak a szerkesztőbizottság által lektorált írásokat jelenteti meg.

Feliratkozás a Mediterrán és Balkán Fórumra

Amennyiben Ön szeretne feliratkozni hírlevelünkre a vatoma@gamma.ttk.pte.hu e-mail címen megadhatja annak a postafióknak a címét, ahová a hírlevelet kapni szeretné

Tartalom:

Köszöntő.....	1
Izrael/Palesztina mint politikai dilemma.....	2
Kulturális együttműködés a magyar – szlovén határ mentén a 20-21. század fordulóján.....	10
„L' Italia s'è destra” Egy előre bejelentett győzelem krónikája.....	17
Hírek.....	21
Konferenciák.....	22
Kiállítás.....	24

Főszerkesztő:

Dr. M. Császár Zsuzsa

Főszerkesztő-helyettes:

Kitanics Máté

Szerkesztőség:

7624 Pécs

Ifjúság útja 6.

Telefon: 72/501-531

Fax: 72/501-531

Web: <http://balkancenter.ttk.pte.hu/>

ISSN 1788-8026

Szerkesztőbizottság tagjai:

Dr. Pap Norbert (elnök)

Dr. Hajdú Zoltán

Dr. N. Rózsa Erzsébet

Dr. Hóvári János

Dr. Gábli Cecília

Reményi Péter

Lapszerkesztő:

Vati Tamás

Felelős kiadó:

Dr. Pap Norbert

Izrael/Palesztina mint politikai dilemma

Kalmár Zoltán¹

A zsidóság a történelem által többször is szétzilált népcsoport, melynek szívét-lelkét jelképező bölcsőjét a Szentföld jelenti. A zsidók jogát Palesztina földjére a politikai cionizmus történelmi érvekre alapozta, Izrael állam szükségességét a Bibliával igazolta. David Ben Gurion, a zsidó állam alapító miniszterelnöke gyakran mondogatta, hogy a Szentírás a „mi telekkönyvünk”. Jeruzsálem pusztulása után csaknem két évezreddel a cionisták Palesztina területének megszerzésekor a bibliai örökségükhöz (1Móz 17,8) tartozó földek visszafoglalásáról, a több mint egy évezredes arab, illetve muszlim megszállás alóli felszabadításról beszéltek. Azok a cionisták, akik a két évezredes száműzetés utáni hazatérést tekintették elsődleges életcéljuknak, azt vallották, hogy Izraelnek az ősi zsidó földön kell megszületnie. Voltak, akik ehhez még azt is hozzátették, hogy ezzel az Örökkévaló akaratát teljesítik.

A palesztinai arabok, akik a cionizmusban a hamis ideológiát látták, nem értették a zsidóság velük szemben támasztott történelmi igényeit és érveit, hiszen tizenhét századdal korábban, Kr. u. 70-ben nem ők, hanem a római hódítók rombolták porig Jeruzsálemet, és űzték el a zsidóságot Palesztinából. Róma örökébe Bizánc lépett, s a térség feletti arab fennhatóság csak a bizánci uralom felszámolásával, a Próféta halálát követően, a 630-as években következett be. Palesztina elarabosodása és iszlamizálódása ezt követően vette kezdetét.

A tizenkilencedik század végétől ebben a térségben a cionisták és az arabok részéről egyaránt újra és újra felszínre tör az az igény, hogy térjenek vissza a történelmi állapotokhoz. Alapvető konfliktusforrást jelent azonban az első lépés, amikor meg kell határozni azt, hogy melyik az a történelmi állapot, amelyikhez vissza kell térni. Mivel a történelmi léptékek itt évszázadokat, évezredekkel jelentenek, elkerülhetetlen, hogy beláthatatlan követelésspirál bontakozzon ki egymással szemben.

Nagy-Britannia Palesztina-politikája tulajdonképpen már az 1930-as évek második felétől elfogadhatatlannak bizonyult a térségben élő arabok és a legtöbb cionista számára. A második világháború előestéjén és a világháború éveiben mind az arabok, mind a cionisták részéről egyre határozottabb és hangosabb bírálatok fogalmazódtak meg a britek gyámságáról. A cionisták 1942 májusától, a New York-i Biltmore Hotelben tartott cionista kongresszus után már határozottan törekedtek arra, hogy a briteket Palesztina elhagyására kényszerítsék.

Nagy-Britannia a második világháború után szűkös éveket élt, a szigetország mindennapjait a fűtőanyaghiány, a jegyrendszer, a sorbanállás, a nélkülözés jellemezte. A brit stratégiai és politikai érdekek azt kívánták volna, hogy Palesztina területe továbbra is brit fennhatóság alatt maradjon. A brit Palesztina-politika azonban kudarcot vallott, így Nagy-Britannia 1947 februárjában a mandátum visszaadása mellett döntött, s a továbbiakban az ENSZ-re bízta az általa felügyelt Palesztina problémáját. Ezt követően

---

¹ Egyetemi docens, Pannon Egyetem Veszprém, Társadalomtudományok és Európa Tanulmányok Tanszék.

egy éven át a britek szinte csak a kivonulásaik megszervezésével voltak elfoglalva, csapataiknak el kellett hagyniuk Indiát, Ceylont, Burmát, majd Palesztinát is.

Palesztinában a szemben álló felek egyike sem hajlott a megegyezésre. A palesztinai araboknak nem volt okuk, a cionistáknak nem volt módjuk engedni. A zsidó és az arab érdekek annyira divergálóak voltak, hogy senki sem gondolhatta, hogy egy általános konszenzuson alapuló, igazságos megoldás születhet. Tárgyalások útján elért megegyezésre, kölcsönös engedményekre nem lehetett számítani.

A térség nagyhatalmi érdekek ütközőpontjává vált, így az Egyesült Államok és a Szovjetunió politikai rendezést sürgetett. 1947 tavaszán Palesztina függetlenné válása vonatkozásában különféle elképzelések láttak napvilágot, a kétnemzetiségű arab állam terve éppúgy szóba került, mint a körzetek kialakításának ötlete. Az Egyesült Államok Palesztina megosztását, az önálló zsidó állam megteremtését szorgalmazta. A Szovjetunió Palesztina területén egy kétnemzetiségű, független állam létrehozását kezdeményezte, de Andrej Gromiko, a Szovjetunió első ENSZ-nagykövete, aki a szovjet külügyminisztérium munkatársaként a második világháború éveiben személyesen tanúja volt a „nagyok” teheráni, jaltai, potsdami találkozásának, 1947 májusában bejelentette, hogy a Szovjetunió számára a kétállamos javaslat is elfogadható, amennyiben a két állam a gazdasági uniót fenntartja. Palesztina területe valóban nem nagy két nemzet számára, ezért a megosztásos elképzelés józan ésszel nézve sokak számára maga volt az abszurditás. A két nagyhatalom azonban e javaslat támogatásában jutott megegyezésre, ugyanakkor a puszkaporos atmoszféra ellenére a közös elvi megállapodáson túl nem tettek lépéseket annak biztosítására, hogy a zsidó és az arab állam létrejötte, függetlenné válása békésen valósuljon meg.

A zsidó állam sorsa tehát az 1940-es évek közepétől fogva magán viseli az Egyesült Államok kézjegyét. Az Egyesült Államok cionizmust támogató politikáját ez idő tájt Harry S. Truman elnök személyesítette meg, aki határozottan felkarolta a cionisták önálló államosodási törekvését, palesztinai államalapítási vágyát. Az Egyesült Államok az 1921-es és 1924-es kvótatörvénnyel feltartóztatta az Európa keleti feléből érkező tömeges bevándorlást, csak nagyon szűk rést hagyott kapuin a bevándorlók számára. Ezek a kapuk a Hitler-éra idején sem nyíltak szélesre az európai antiszemitizmus üldözöttjei előtt. Az amerikaiak ehelyett Palesztina irányába kanalizálták a zsidó menekültáradatot. Az Egyesült Államok a második világháború utáni években is elzárkózó politikát folytatott a zsidósággal szemben, hiszen az 1924-es kvótatörvény négy évtizeden át, 1965-ig érvényben volt. Ugyanakkor határozottan kiállt amellett, hogy Nagy-Britannia semmilyen formában ne korlátozza a zsidó menekültek Palesztinában történő letelepedését. 1945 augusztus végén Truman elnök arra kérte a brit kormányt, hogy haladéktalanul engedélyezze százezer európai zsidó palesztinai bevándorlását. E politika mögött nemcsak az Egyesült Államokban élő, nagy számú és befolyásos zsidó népességet kell látnunk. Az amerikaiak jelentős része a zsidósággal szemben érzett büntudata miatt karolta fel Izrael ügyét. De voltak olyanok is, akiket éppen zsidóellenes érzületük tett a zsidó állam támogatójává, abban a hitben, hogy ezáltal teljesen elapad a zsidóság Egyesült Államokba történő bevándorlása.

Az amerikai zsidóság eredményes lépéseket tett az Egyesült Államok hivatalos köreinél, Truman elnök már 1946 őszén nyilvánosan elkötelezte magát a palesztinai zsidó állam ügye mellett. Az amerikai kontinens, a korábbi másfél évszázados elzárkózó politikájától eltérően, ekkor már nem élt fényes elszigeteltségben. Az Egyesült Államok, bár távol volt a Közel-Keletről, ekkorra már nagyon is részese lett az itt zajló eseményeknek. 1948 után

a zsidó állam gazdasági talpra állását a tetemes német jóvátétel mellett Washington és az egyesült államokbeli tehetős zsidóság anyagi támogatása alapozta meg. Az amerikai-izraeli sziklakemény szövetség azonban csak a szuezi válság utáni években vette kezdetét.

A Szovjetunió nem a zsidóság iránti szimpátiája miatt lépett fel 1947 májusában az önálló zsidó állam létrehozásának ügye mellett. Sztálin haláláig (1953) a Szovjetunió részéről különösebb figyelem nem nyilvánult meg a Közel-Kelet irányába. Sztálin azonban meg volt győződve arról, hogy ebben a térségben sem tévesztheti szem elől Nagy-Britanniát. Szovjet-Oroszország, illetve a Szovjetunió a huszadik század első felében Nagy-Britanniát tartotta legfőbb ellenfelének. A szovjet vezetés még 1947-ben sem érzékelte igazán az Egyesült Államok világpolitikai hatalmának megnövekedését, ezért a régi rivális, Nagy-Britannia meggyengítésére koncentrált. Még el kellett telnie néhány évnek, hogy a szovjetek ráeszméljenek Nagy-Britannia közel-keleti vergődésére. A Szovjetunió közel-keleti britellenességét jól mutatja, hogy 1947 augusztusában Mahmúd Fahmi al-Nukrasi egyiptomi miniszterelnöknek nem került különösebb erőfeszítésébe, hogy meggyőzze a szovjet vezetést arról, hogy az ENSZ Biztonsági Tanácsában képviselje azt az egyiptomi politikai törekvést, hogy vessenek véget a brit katonai jelenlétnek Egyiptomban.²

A Szovjetunió nemcsak a közel-keleti brit jelenlét felszámolására törekedve vélte úgy, hogy érdekelt a két nemzetből álló önálló állam, vagy Palesztina felosztásával egy független zsidó és egy független arab állam létrejöttében. Mivel legfőbb célkitűzései között szerepelt, hogy a világ politikai térképének vörösbe kell borulnia, egy későbbi lehetséges kommunista szövetségest is látott az itt élő, jelentős mértékben baloldali ideológiai elkötelezettségű zsidóságban. Néhány év múlva azonban nyilvánvalóvá vált a szovjetek számára, hogy a palesztinai zsidóság vonatkozásában meghatározó erőt képviselő szociáldemokrata szakszervezetre, a Hisztadrutra és a kibucmozgalomra épülő izraeli „szocializmus” nem váltja be a hozzá fűzött reményeket. Abban az elképzelésükben is csalódnuk kellett, hogy Izrael együtt fog működni a Szovjetunióval a nyugati hatalmak befolyásának visszaszorításában a Közel-Keleten.

1947-ben az arabok és a cionisták egyetértésének hiánya ellenére az önálló zsidó állam ügye nem akadt el az ENSZ-ben. Sikeresnek bizonyult a Zsidó Ügynökségnek a nemzetközi szervezeteknél kifejtett propagandája, amelyben gyengíteni, illetve hiteltelenné akarta tenni az arab álláspontot. A Palesztina-dosszié az ENSZ Közgyűlésén 1947 őszen került megvitatásra, s az új világszervezet 1947. november 29-i határozatában a történelmi közelmúlt egyik legjelentősebb döntését hozta meg 33 támogató-, 13 ellenszavazattal és 10 tartózkodással: Palesztinát kettéosztották egy arab és egy zsidó államra. A Palesztina felosztására vonatkozó 181. számú ENSZ-határozat a zsidó állam területét 14.100 négyzetkilométerben állapította meg (Palesztina 55 százaléka), amelyen félmillió zsidó és négyszázezer arab élt, illetve több tízezres lélekszámú beduin közösség, akikkel senki sem számolt. Az arab államnak 11.100 négyzetkilométernyi területen kellett volna létrejönnie (Palesztina 45 százaléka), hétszázhuszonötezer arabbal és tízezer zsidóval. Jeruzsálem és környéke, ahol ekkor már mintegy százezer zsidó és ugyanannyi arab élt, nemzetközi övezetként (corpus separatum) semleges státuszt kapott. A javaslat kidolgozói nem vették figyelembe sem a népességi, sem a földtulajdoni arányokat, igen kreatívan kezelték a statisztikai adatokat.

---

² Elie Podeh – Onn Winckler (Szerk.): Rethinking Nasserism: Revolution and Historical Memory in Modern Egypt. Gainesville: University Press of Florida, 2004. p. 232.

A zsidó földvásárlások révén az ENSZ-határozat megszületésekor Palesztina területének mindössze 6 százaléka képezte a zsidóság tulajdonát, és a földterületek eladásában nem a palesztin, hanem a nem Palesztinában élő szír és libanoni földbirtokosok jártak az élen. Mivel Palesztina népességének kétharmada arab volt, az önálló zsidó államnak tulajdonképpen nem zsidó, hanem zsidó és arab államként kellett volna létrejönnie. A cionista vezetők azonban kizárólag a független *zsidó* államiságot tartották elfogadhatónak. Ugyanakkor Ben Gurion tíz millió zsidó számára akart független államot teremteni, ezért az ENSZ-határozat által a zsidó állam számára javasolt területet elfogadhatatlanul kevésnek tartotta. Eleve úgy értelmezte az első határkijelölést, hogy minden zsidó államának megteremtéséhez az ENSZ-közgyűlés által kijelölt terület csak egy mag, amelynek azután majd szükségképpen növekednie kell. Az ENSZ rendezési tervét az államalapítást sürgető, Ben Gurion vezette Zsidó Ügynökség elfogadta. A cionisták nem voltak ugyan elégedettek az ENSZ felosztási határozatával, de a horgonyvetéshez megfelelőnek ítélték. Vagyis, az ENSZ-közgyűlés 181. számú határozatával együtt a cionista vezetők fejében a területi határok kitágításának programja is megszületett. Úgy vélték, hogy az expanzió elkerülhetetlen, a háborúkat akkor is vállalni kell, ha ezek súlyos áldozatokat követelnek a zsidóság részéről.

1947-ben a nemzetközi közösség tehát támogatásban részesítette a cionizmust, s ezzel új helyzetet teremtett a világpolitikában. Izraelnek a nemzetközi közösség által adományozott önállósága, amelyet a térségbeli arab politikai közösségek nem támogattak, olyan politikai gátszakadást eredményezett, amelynek következményeit akkor nehéz lett volna előre felmérni. A nagyhatalmak ezzel a döntésükkel olyan feszültséget pumpáltak a közel-keleti régióba, amelyek a mai napig tartanak, és ki tudja, még milyen következményekkel járó feszültségek alakulhatnak ki belőle.

A zsidó állam főként az Egyesült Államoknak és a Szovjetunióknak köszönheti a létét, de 1947. november 29-én számos távoli latin-amerikai ország is az önálló Izrael létrejötté mellett tette le a voksát. A szomszédos muszlim arab államok a kompromisszumosnak tűnő felosztási határozatot és a Palesztina területén születő Izrael létét egyaránt határozottan elleneztek, mérhetetlen felháborodásukban a nemzetközi közösség haragjával is dacolva elutasították az igazságtalan felosztást. A szenvedélyes, sértődött, olykor fenyegető felhangoktól sem mentes szónoklatokat tartó arab politikai vezetők abban is bíztak, hogy a cionisták nem lesznek majd képesek végrehajtani a felosztási javaslatot. Alighogy lecsengett az ENSZ Közgyűlésen vívott szócsata és kihirdették a határozatot, Palesztina területén máris a fegyvereké, az erőszaké volt a szó, a háború heteken belül már javában zajlott: „A palesztinai zsidó félkatonai szervezetek hamarosan nem nekik szánt területeket is elfoglaltak, miközben arab kommandók sűrűn csaptak le zsidó célpontokra.”³ Miközben 1947 decemberében az Arab Liga kairói ülésén az arab államok mellett döntöttek, hogy szükség esetén reguláris haderővel is fellépnek a határozatban foglaltak megvalósítása ellen, a legális és féllegális cionista katonai alakulatok erőszakos fellépése nyomán a palesztinok és a palesztinai arabok úgy érezték, hogy saját otthonukban nem lehetnek biztonságban, ezért valóságos népvándorlás, tömeges arab exodus indult meg Palesztina földjéről. Egy év alatt hét-nyolcszáz ezer palesztinai arab vált földönfutóvá, s ezzel megvalósult a bevándorló cionisták

---

³ Arthur Goldschmidt: A Közel-Kelet rövid története. Budapest: Maecenas, 1997. p. 288.

félévszázados álma, az arabok áttelepítése,⁴ vagy Theodor Herzl szavával kifejezve: eltüntetés. „A Tel-Aviv melletti Jaffa – amely az ENSZ-határozat szerint az arab állam része lett volna – hetvenezer arab lakosából háromezren maradtak csupán. Az arab egységek megpróbálták mindezt megakadályozni, illetve állandó támadásokat intéztek zsidók lakta telepek ellen. Ekkor kristályosodott ki az a három meghatározó alapelv, amelyeket Izrael Állam azóta is következetesen alkalmaz: az önerőre támaszkodás, a megkérdőjelezhetetlen erő, és a megváltoztathatatlan, kész helyzet elé állítás. Mivel a látszólagos erőfölényben lévő arabok nem fogadták el egy zsidó állam létjogosultságát, kész helyzet elé kellett állítani őket, olyan tényeket teremtve, hogy az araboknak ne maradjon más választásuk, mint a beletörődés a realitásokba.”⁵

Izrael az ENSZ első nagyszabású és egyik legambiciózusabb projektje. Közhelyként ismert megállapítás, miszerint minden határozat és egyezmény annyit ér, amennyit betartanak belőle. Különösen érvényes lehet ez a Közel-Kelet második világháború utáni évtizedeire. Tudjuk, az ENSZ Alapokmánya szerint az ENSZ Közgyűlés határozatai csak ajánlások, javaslatok és nem kikényszeríthető, nem kötelező érvényű jogszabályok, amelyeknek törvényi szankciói vannak. Izrael létének nemzetközi legitimitációja mégis ezen a 181. számú ajánlás jellegű határozaton alapul, amely sem születése pillanatában, sem évtizedekkel később nem számíthatott a szemben álló felek egyetértő elfogadására, így nemzetközi jogi értelemben hatályba sem léphetett volna. Ben Gurion azonban erre a határozatra mutatott akkor, amikor az önálló zsidó államot kikiáltotta, mondván, hogy ez a határozat megadta a nemzetközi jogi keretet a függetlenséghez, és soha nem vett tudomást erről a határozatról akkor, amikor a zsidó állam számára kijelölt határokat kérték számon Izraeltől.

Jóllehet Izrael a világszervezet égisze alatt született meg, nemzetközi jogi szempontból az is vitatott, hogy egyáltalán létrejött-e a zsidó állam, miként az is kérdéses, hogy ha igen, akkor mekkora területen. Ami Palesztinában történt 1947 és 1948 folyamán, az alapvetően a nagyhatalmi játszmák erőterében valósult meg. A politikai és a morális szempontok háttérbe szorították a nemzetközi jogot. Mivel a helyiek helyett a nagyhatalmak döntöttek, a zsidó állam kikiáltását követően nemzetközi elismerést nyert. A tulajdonképpeni döntéshozók törekedtek arra, hogy jogi leplet terítsenek a folyamatokra, eloszlássák a zsidó állam megalapításával kapcsolatos nemzetközi jogi aggályokat. Úgy irányították a folyamatokat, mintha azok igazodnának a fennálló nemzetközi joghoz, a nemzetközi jog államisággal kapcsolatos három alapelvéhez: az államelismeréshez, a ténylegességhez és az önrendelkezéshez. „Az Egyesült Államok elismerése azonban kétségtelenül korai volt, hiszen ekkor még az új állam létrejötte bizonytalan volt. Truman egyébként erről annak ellenére döntött, hogy a külügyminiszter jogi álláspontja szerint amíg nem jön létre stabil és hatékony kormány, addig az államelismerés a korábban létező állam ügyeibe való beavatkozásnak minősül. Természetesen a szovjet elismerés szintúgy idő előtti volt.”⁶

⁴ A transzfer-probléma részletes áttekintését adja Benny Morris izraeli történész *The Birth of the Palestinian Refugee Problem, 1947-1949.* (Cambridge: Cambridge University Press, 1987.) című munkája.

⁵ Rostoványi Zsolt: *Együttélésre ítélve. Zsidók és palesztinok küzdelme a Szentföldért.* Budapest: Corvina, 2006., 100.

⁶ Hoffmann Tamás: 'Izrael állam létrejötte a nemzetközi jog tükrében'. In: *Mediterrán Világ* 5 (2008), 42., 45. lábjegyzet; James Crawford: *The Creation of States in International Law.* Oxford: Oxford University Press, 2006., 434., 235. lábjegyzet.

Az Egyesült Államok és a Szovjetunió jóváhagyásával létrejövő zsidó állam maga volt az elviselhetetlenség az itt élő araboknak, akiknek az ellenállására Izrael ettől kezdve megtorlandó rendbontásként tekintett. A korabeli közel-keleti arab államok, amelyek Izrael létezésének tényét vitatták, gyakran hangoztatták, hogy a palesztinai arabok önrendelkezési joga nem ér kevesebbet más népek önrendelkezési jogánál, és elfogadhatatlannak tartották, hogy a nemzetközi politikai küzdőtéren a jogi érvek mindig a győztesek oldalán érvényesüljenek.

A népek önrendelkezési jogára hivatkozó arab politikusok érvénytelennek tekintették a nemzetközi közösség 1947. november 29-i felosztási határozatát, mivel az úgy született meg, hogy abba a régió arab lakosságának semmiféle beleszólása nem volt, előtte az arabokkal semmilyen egyeztetés nem történt. Annak sem tulajdonítottak jelentőséget, hogy a hat arab ENSZ-tagállam (Egyiptom, Irak, Jemen, Libanon, Szaúd-Arábia, Szíria) egyöntetűen a javaslat ellen foglalt állást. Az arabok hallani sem akartak zsidó államról Palesztina területén, elfogadhatatlannak tartották, hogy egy diaszpórában élő népet is megillessen az in situ nemzetek számára fenntartott önrendelkezési jog, illetve, hogy egy másik nemzet hátrányára érvényesítsék az önrendelkezési jogot.

Izrael a palesztinai arabok önrendelkezés jogának megtagadása révén jött létre, jóllehet a nyílt kolonizációs struktúra helyébe lépett mandátumrendszer éppen arra lett volna hivatott, hogy az ideiglenes nemzetközi ellenőrzés időszakában a helybelieket felkészítse az önrendelkezésre. 1947-48 folyamán egy sajátos paradoxon nyilvánult meg a térségben: a Nyugat jogvédelmi küldetését Palesztinában ugyan nem tudta teljesíteni, ugyanakkor érvényt tudott szerezni annak az ENSZ közgyűlési felosztási határozatnak, amely nem rendelkezett nemzetközi jogerővel, hiszen nem kötelezettséget, hanem ajánlást tartalmazott. Az arabok ugyanúgy nem voltak képesek a cionista terjeszkedés feltartóztatására, miként korábban nem tudtak ellenállni a mandátumi politikának sem.

Az 1947. november 29-i ENSZ-határozat ugyan rendelkezett arról is, hogy tíz hónapon belül mindkét államnak meg kell születnie, azáltal azonban, hogy a nagyhatalmak nem kényszerítették ki, hogy az önálló Izraellel együtt az önálló palesztin állam is megalakuljon, a Közel-Kelet hosszú távú stabilitása biztosításának lehetősége is elveszett. A zsidóság morális felsőbbrendűségét hirdető Ben Gurion egy olyan Izraelt akart felépíteni, amely szavai szerint „az egész emberiség előtti morális példa és az összes nemzet előtt világító fény lesz”,⁷ szemben a környező muszlim államokkal, amelyek a legnagyobb álnokságra is képesek. Most ne tegyük fel azt a filozofikusnak tűnő kérdést, hogy megengedhető-e, hogy az erkölcsi rossz az erkölcsi jó szolgáloja legyen! De térjünk vissza még néhány gondolattal azokhoz, akik az önálló zsidó állam létrejöttével idegenekké, kívülállókká lettek saját hazájukban és vizsgáljuk meg a palesztin katasztrófát szélesebb perspektívában!

1947 végén, amikor az ENSZ Közgyűlés határozatában két független állam létrehozásáról döntött, a zsidó állam számára kijelölt területen a félmillió zsidó mellett félmillió arab is élt. A Palesztinába bevándorló cionista zsidóság azonban mindig is egy viszonylag homogén zsidó állam létrehozását tekintette céljának, illetve 1948 májusában a korábbi arab területeken létrejött Izrael önmagát zsidó államként deklarálta. Az új közel-keleti állam etnikai természetét a visszatérési és a nemzetiségi törvény is megerősítette. Palesztina etnikai és kulturális többszínűségéből következik, hogy ha a zsidó nemzetállam

---

⁷ David Ben Guriont idézi Els van Diggele: Egy nép, amely külön lakik. Zsidó identitás a mai Izraelben. Budapest: HVG, 2005. p. 36.

területén a palesztinok alkotják a népesség felét vagy többségét, Izrael megszűnik zsidó állam lenni, ha pedig a zsidóság kisebbségbe kerül és kisebbségként szeretné megőrizni államában a vezető szerepet, megszűnik demokrácia lenni. A zsidó állam első embere tehát nem csak azért nem számolt az arabok asszimilálásának lehetőségével, mert az erőszakos asszimilálási kísérletek rendszerint sikertelennek bizonyulnak, hanem azért sem, mert Izrael állam zsidó jellegének megőrzése, egy etnikailag tiszta politikai közösség létrehozása volt a cél. A cionisták Palesztina területén az egyéni sorsok tekintetében a legembertelenebb megoldást választották. Annak ellenére, hogy egész lakosságcsoportokat érintett az exodus, bele kell gondolnunk, hogy minden ember egy egész világ önmagában, vagyis a kollektív forma ellenére ezek az emberek a legszörnyűbb magántragédiájukat élték.

Palesztina területén a cionista zsidósághoz hasonló lélekszámú palesztinai arabságtól való megszabadulás a zsidó katonai-félkatonai egységek terrorista akciói révén már a brit csapatok fokozatos kivonulása idején, 1948 kora tavaszán elkezdődött. 1948 áprilisára nyilvánvalóvá vált (ami korábban is valószínűnek látszott), hogy a palesztinai felosztási javaslatot nem lehet békésen végrehajtani. Az arab települések elfoglalása, illetve az ott lezajlott cionista tömegmészárlások nem esetlegesen, hanem előre megtervezetten (Dalet [D] terv) történtek.⁸ A palesztinai arabokkal szemben kétszintű támadás bontakozott ki, a fegyveres terrorakciókkal szorosan összefonódott a pszichológiai hadviselés. Az ősz folyamán megsokasodtak a lakosság etnikai összetételének megváltoztatását célzó fegyveres intézkedések, mivel az első arab-izraeli háború során az új területek elfoglalásával a zsidó államban a korábbinál több százezerrel növekedett volna az arab lakosság száma. Az államalapító miniszterelnök, Ben Gurion 1948. október 21-én az etnikai tisztogatást kormányprogrammá emelte: „Az araboknak Izrael földjén csak egy funkciója maradt – az elmenekülés.”⁹ Ez a kijelentés is azt mutatja, hogy Palesztina területén nem egyszerűen csak Ben Gurion „fejbólintására” történtek az események, hanem utasítás szerint. Az üzenet, amely egyébként a régimódi pogromok korszakára emlékeztetett, mindenki számára világos volt. Ben Gurion szavai egyértelműen mutatják a miniszterelnök történelmi léptékű vállalkozásának természetét és célját. A nagy ellenhadjáratot siker koronázta, a tények igazolták a cionista politikai vezetés Ben Gurion mondatával fémjelzett törekvéseit.

A nyugati világ mintha elfelejtette volna azt a leckét, amelyet néhány évvel korábban Európában megtanult. A Nyugat elfogadta, hogy Izraelre nem vonatkoznak azok a korlátok, amelyek szinte mindenki másra igen, nem avatkozott be katonai erővel, amikor a cionisták ősi történelmi jogokra hivatkozva szabályos etnikai tisztogatást hajtottak végre Palesztina területén. Miként akkor sem, amikor az első arab-izraeli háború utáni években nyilvánvalóvá vált, hogy a zsidó állam a menekültek százezreit önként nem fogja visszafogadni. Európában és Amerikában alig érdekelt bárkit, hogy legkevesebb háromnegyedmilliónyi palesztinai arabnak kellett elmenekülnie szülőföldjéről. Otthonukat és emberi méltóságukat vesztett arab néptömegek árasztották el a térséget, s a

⁸ A cionisták etnikai tisztogatásait, tömegmészárlásait több könyvében is részletesen elemzi Ilan Pappé izraeli történész (Haifa University). Ilan Pappé: *A History of Modern Palestine: One Land, Two Peoples*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 2004.; Ilan Pappé: *The Ethnic Cleansing of Palestine*. Oxford: Oneworld, 2006.; Ilan Pappé: *The Bureaucracy of Evil: The History of the Israeli Occupation*. Oxford: Oneworld, 2008.

⁹ Ben Gurion idézi Benny Morris: *The Birth of the Palestinian Refugee Problem, 1947-1949*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987. p. 218. ; Rostoványi Zsolt: *Id.* p. 121.

következő évtizedekben az egyre népesebb cserben hagyott menekült közösség egyre nyomorúságosabb helyzetbe került. Az 1948 óta menekült státuszban élő palesztinok mindennapi élete szinte teljes mértékben a külső, nemzetközi támogatásoktól függ. Eddig több mint harminc ENSZ-határozat született a palesztinok érdekében, de már a legkorábbiak, a 181. (1947. november 29-i) és a 194. számú (1948. december 11-i) ENSZ közgyűlési határozatok is kinyilvánították a palesztin menekültek hazatéréshez és önálló államisághoz való jogát. A nagyhatalmak által irányított nemzetközi politika azonban nem fordított kellő figyelmet arra, hogy Palesztina területén az átfogó rendezés megtörténjen. A gesztusok áradata, a békefolyamatnak keresztelt struccpolitika nem hozott megoldást a térséget több mint fél évszázada feszítő konfliktusokra.

Irodalom:

- BAR-ZOHAR, M. (1978): *Ben-Gurion: A Biography*. London: Weidenfeld and Nicolson, 342 p.
- BEN-GURION, D. (1954): *Rebirth and Destiny of Israel*. New York: Philosophical Library, 539 p.
- BEN-GURION, D. (1964): *Israel: Years of Challenge*. London: Anthony Blond, 240 p.
- BRECHER, M. (1972): *The Foreign Policy System of Israel: Setting, Images, Process*. Oxford: Oxford University Press, 693 p.
- DAVIS, J. (1968): *The Evasive Peace: A Study of the Zionist Arab Problem*. London: John Murray, 124 p.
- HOCKING, W. E. (January 1958): 'The Time-Bomb of the Palestine Fait Accompli'. In: *The American Mercury*,
- MORRIS, B. (1999): *Righteous Victims: A History of the Zionist-Arab Conflict, 1881-1999*. New York: Knopf, 768 p.
- N. RÓZSA E. (Szerk.) (2005): *Nemzeti identitás és külpolitika a Közel-Keleten és Kelet-Ázsiában*. Budapest: Teleki Alapítvány, 349 p.
- O'BALLANCE, E. (1956): *The Arab-Israeli War 1948*. London: Faber & Faber, 220 p.
- PAPPE, I. (1988): *Britain and the Arab-Israeli Conflict, 1948-1951*. New York: Palgrave Macmillan, 273 p.
- PAPPE, I. (2004): *A History of Modern Palestine: One Land, Two Peoples*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 384 p.
- PAPPE, I. (2006): *The Ethnic Cleansing of Palestine*. Oxford: Oneworld, 320 p.
- PAPPE, I. (2008): *The Bureaucracy of Evil: The History of the Israeli Occupation*. Oxford: Oneworld, 400 p.
- ROSTOVÁNYI Z. (2006): *Együttélésre ítélve: Zsidók és palesztinok küzdelme a Szentföldért*. Budapest: Corvina, 445 p.
- SACHAR, H. (2000): *A History of Israel from the Rise of Zionism to Our Times*. New York: Knopf, 1270 p.
- TIBI, B. (1991): *Konfliktregion Naher Osten. Regionale Eigendynamik und Großmachtinteressen*. München: C. H. Beck, 261 p.